

Yazar(lar) / Author(s)

Dr. Öğr. Üyesi, Songül Alkan Aykaç
Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat
Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Afyonkarahisar-
Türkiye
e-posta: songulalkan@aku.edu.tr
(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

Dr., Rasime Demir Başhan
Afyonkarahisar Aile ve Sosyal Hizmetler İl
Müdürlüğü, Afyonkarahisar-Türkiye
e-posta: rasime_demir@hotmail.com

Makale Bilgileri/Article Information

Tür-Type: Araştırma makalesi-Research article
Geliş tarihi-Date of submission: 19. 07. 2025
Kabul tarihi-Date of acceptance: 24. 09. 2025
Yayın tarihi-Date of publication: 30. 09. 2025

Hakemlik-Review

Çift Taraflı Kör Dış Hakemlik
Double-Blind External Peer Review

Etik beyan/Ethics statement

Yazar(lar), çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyduklarını beyan etmiştir.
The author(s) declared that they complied with ethical principles during the preparation of the study.

Benzerlik taraması- Plagiarism checks

Çıkar çatışması-Conflict of interest

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir
No conflict of interest declared

Finansman-Grant Support

Fon, hibe veya destek alınmamıştır
No funding or support was received

Lisans- License

Değişen Aile Örüntülerinde İşlevlerin Dönüşümü ve Farklılaşması Üzerine

Öz

Aile; hemen her toplum, kültür ve coğrafyada toplumsal yapı ve ilişkilerin önemli kurumlarından biridir. Son birkaç yüzyılda sanayileşme, kentleşme, modernleşme ve teknoloji devrimi gibi makro değişimlere rağmen varlığını sürdürmeye devam eden aile; gelenekselden çekirdek aileye, kır ailesinden kent ailesine, üretici aileden tüketici aileye dönüşmüş ve üyeler arasındaki roller de değişime uğramıştır. Dinamik, değişimlere açık ve uyum sağlayan yapısı ile ailenin yerine getirdiği toplumsal ihtiyaçlar da bu süreçten etkilenecek dönüşmüştür. Bahsi geçen makro gelişmeler, ailenin yerine getirdiği bazı işlevlere daha çok ihtiyaç duyulmasına neden olduğu gibi bazılarını da atıl bırakmıştır. Üreme gibi değişmeyen işlevler aile tarafından sürdürülmeye devam ederken bakım verme, koruma, eğitim alma gibi işlevlere modern kurumlarda eşlik etmiş ve iletişim araçlarının etkisiyle çocuğun toplumsallaşması farklı bir boyut kazanmıştır. Bu durum aile içinde kadın ve erkeğin rollerini de tartışmaya açmıştır. Bu araştırma yapısal-işlevselci perspektif bağlamında ailenin işlevlerini tartışarak, geleneksel dönemden modern döneme, oradan günümüze değin aile örüntülerindeki farklılaşmanın ailenin işlevlerine olan etkisini literatür tarama yöntemi kullanılarak tartışmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Değişim, Ailenin İşlevleri, Ailenin Yapısı, Toplumsallaşma

The Transformation and Differentiation of Family Functions within Changing Family Patterns

Abstract

The family is one of the most significant institutions of social structure and relations in almost every society, culture, and geography. Despite macro-level transformations such as industrialization, urbanization, modernization, and the technological revolution over the past few centuries, the family has continued to exist; it has transformed from extended to nuclear, from rural to urban, from productive to consumer-oriented, and the roles among its members have also undergone change. With its dynamic, adaptive, and change-oriented structure, the social needs fulfilled by the family have also been reshaped throughout this process. The aforementioned macro developments have both increased the necessity of certain family functions while rendering others obsolete. While immutable functions such as reproduction continue to be sustained by the family, functions such as caregiving, protection, and education have been shared with modern institutions, and the socialization of the child has acquired a new dimension under the influence of mass communication tools. This situation has also brought the roles of men and women within the family into discussion. Within the framework of the structural-functionalist perspective, this study aims to discuss the functions of the family by employing a literature review method, focusing on how the differentiation of family patterns from the traditional to the modern era and into the present has influenced family functions.

Keywords: Family, Social Change, Family Functions, Family Structure, Socialization

Yazar Katkı Oranları/ Author Contributions

Çalışmanın Tasarımı/Conceiving the Study	Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50)
Veri Toplama/Data Collection	Yazar-1 (%40) - Yazar-2 (%60)
Veri Analizi/Data Analysis	Yazar-1 (%60) - Yazar-2 (%40)
Makale Yazımı/ Article Writing	Yazar-1 (%55) - Yazar-2 (%45)
Gönderim ve Revizyon/Submission and Revision	Yazar-1 (%60) - Yazar-2 (%40)

Atrf- Citation (APA)

Alkan Aykaç, S. & Demir Başhan, R. (2025). Değişen aile örüntülerinde işlevlerin dönüşümü ve farklılaşması üzerine. *İçtimaiyat*, Aile Özel Sayısı, ss. 274-286. DOI: <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1746478>

1. Giriş

Sosyal bilimler ve özellikle sosyolojinin önemli konularından biri ailedir. Arapça kökenli bir sözcük olan aile kelimesi, Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğe göre evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu topluluk, ev; aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü anlamlarına gelmektedir (TDK, 2025). Bu tanımlara bakıldığında ailenin iki önemli özelliği karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki biyolojik bir birlikteliğe işaret eden evlilik ya da kan bağı iken, ikincisi ise ilişkiler bütünü oluşudur. Aileyi oluşturan anne- baba- çocuk, kardeş gibi roller bu ilişki ağının öğeleridir. Aileye dair klasikleşmiş tespitlerden biri ise ailenin toplumsal yapının merkezi, en küçük yapıtaşı olduğudur. Ailenin toplumsal yapı içinde merkezi bir kurum olarak görüldüğü toplumlarda aile, sosyo-ekonomik, kültürel gelişmelerden etkilenmektedir. Aile, yüklendiği işlevler nedeniyle neslin devamı, düzenin garantörü, meşru cinselliğin anahtarıdır. Üzerine birçok sorumluluk yüklenerek geçirdiği tarihsel-toplumsal değişimlere rağmen, değişip dönüşerek varlığını devam ettirmiş, işlevlerini yerine getirmeyi sürdürmüştür.

Aileye yönelik sosyolojik ilgi Le Play'in çalışmalarıyla Avrupa'da başlamış ancak sosyolojinin ayrı bir alanı olarak gündeme gelmesi İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerika'da gerçekleşmiştir (Ecevit, 2012: 9). Bu alanda birçok kuramsal yaklaşım söz konusudur. Yapısal işlevselcilik, çatışma kuramı, ekolojik kuram, feminist perspektif, sembolik etkileşimcilik, toplumsal alışveriş perspektifi, ailevi gelişim perspektifi, aile sistemleri perspektifi bu yaklaşımlardan bazılarıdır (Canatan, 2013: 31-48). Ancak ailenin işlevleri ve değişiminin tartışılacağı bu çalışma için yapısal işlevselci model, sembolik etkileşimci yaklaşım ve feminist kuram önem taşımaktadır.

1945 sonrası yapısal-işlevselci yaklaşım ve bu yaklaşımın etkin bir ismi olarak kabul edilen Parsons'ın kuramı, alanda belirleyici olmuş (Sadıkoğlu, 2019: 215), aile uzun süre bu perspektif bağlamında değerlendirilmiştir. Yapısal işlevselcilik, toplumsal yapıyı parça-bütün ilişkisi çerçevesinde ele alır. Bu kurama göre aile, toplumun bütünlüğünü sağlayan bir kurum niteliğindedir (Kasapoğlu, 2011: 9). Aile sistemi, işlev ve işlevler arasındaki iş birliği ile ilerler. Ailevi işlevlerin yerine getirilmeyişi ise sistemin sağlıklı işleyişini engelleyeceği düşünülür (Canatan, 2013: 39). İşlevselci yaklaşıma göre ailenin dört temel işlevi vardır. Bunlar; beraber yaşama, ekonomik iş birliği, cinsellik ve üremdir (Gittins, 2011: 31).

Aileye dair kuramsal yaklaşımlardan bir diğer dikkat çekici olanı sembolik etkileşimci perspektiftir. Bu model, "etkileşim" ve "benlik" kavramlarını odak noktasına alır (Akın, 2019: 1). Özellikle aile içi ilişkilerde anne-baba, ebeveyn-çocuklar ve kardeşler arası ilişkilerle onlar arasındaki anlam üretiminin üzerinde durur (Canatan, 2013: 49). İşlevselci yaklaşım, ailenin toplumdaki rolüne ve düzenin korunmasına katkılarına odaklanırken; sembolik etkileşimci yaklaşım ise aile içi ilişkilerin mikro düzeydeki anlam dünyasını ve etkileşim süreçlerini inceler. Aile içindeki günlük etkileşimleri, sembollerin ve anlamların nasıl üretildiğini, bireylerin birbirlerine karşı tutumlarını ve bu ilişkilerdeki kimlik inşasını anlamaya çalışır. Ailedeki rollerin sabit olmadığını, sürekli yeniden tanımlandığını ve bu süreçlerin bireyler arası etkileşimlerle şekillendiğini savunur. Feminist yaklaşım ise genel olarak aileyi toplumsal cinsiyet ve kadın-erkek rolleri açısından ele almaktadır (Güneş, 2018: 151). Feministlere göre, aile eşitsizliğin var olduğu bir yapıdır ve çocukların toplumsallaşmasını sağlarken aynı zamanda çocukların ataerkilliği içselleştirmesini sağlayarak bu eşitsizliği sürdürmektedir (Beşirli, 2020: 74).

Kuramsal yaklaşımlar aileyi farklı bakış açılarıyla yorumlarken, toplumsal değişimlerde aileyi dönüştürmektedir.

Aile ve değişim tartışmasında toplumsal dinamikler oldukça belirleyicidir (Yıldırım, 2013b: 121). Bu dinamikler değişirken ailenin değişimini de beraberinde getirmektedir. Ailenin biçimsel olarak geçirdiği dönüşümlerden biri geleneksel aileden, çekirdek aileye oradan da günümüz farklı yapılarıdaki ailelere evrimidir. Kırsal/geleneksel toplumlarda aile, daha çok geniş bir organizasyona karşılık gelirken, sanayileşmeyle birlikte küçülmüş, geçtiğimiz son birkaç on yılda ise çekirdek aile de kendi içinde çözülerek farklı aile örüntülerini ortaya çıkarmıştır. Değişen bu örüntülerde ailenin işlevlerinin ne olacağı, hangilerinin aile tarafından karşılanacağı, hangilerinin başka kurumlarla paylaşılacağı veya teslim edileceği, devredilemeyen işlevlerin ne olacağına dair yeni bir tartışma alanı açılmıştır. Bu araştırmanın amacı da aile kurumunun geçirdiği dönüşümün aile işlevleri üzerindeki etkilerini kuramsal ve kavramsal bir çerçevede incelemektir. Bununla birlikte bu dönüşümün ailenin işlevlerine nasıl yansıdığı derinlemesine değerlendirilmiş ve bu işlevlerin ailenin geleceğindeki yerinin nasıl olacağı sorusuna da cevap aranmıştır. Çalışma geleneksel, çekirdek ve günümüz farklı aile örüntüleri ve bu aile biçimlerinin işlevleri ile sınırlıdır. Bu çalışmada literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Kullanılan veriler, basılı ve akademik veri tabanlarından ulaşılan ikincil kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. Güncel kaynaklarla birlikte alanda klasikleşmiş bazı temel kuramsal metinlerden de yararlanılmıştır.

2. Aile ve Değişim

Aile, bir çocuğun ilk ilişkide bulunduğu grup olmakla birlikte, ait olduğumuz bütün ilişkilerin de başlatıcısıdır. Her ne kadar mikro bir grup olarak tanımlanıyor olsa da esasen aile, dinamik ve başka toplumsal kurumlarla da ilişki içinde anlaşılması gerekli olan interaktif bir yapıdır. Bu nedenle de başka kurumları etkileyen ve ondan etkilenen bir konumdadır (Canatan, 2013b: 19) ve sürekli değişim içerisinde. Aileyi değişime açık kılan özelliklerinden biri cinsiyet ve kültürel beklentilerce biçimlenmiş, inşa edilmiş olmasıdır. Bu durum aile içindeki rollerin değişimini zorunlu kılmaktadır. Zira zaman, sosyal yapı ve içinde bulunulan kültür değiştikçe roller de değişmekte dolayısıyla ailenin kendisini de değişime zorlamaktadır.

Toplumsal değişimin temel tetikleyicileri olarak kabul edilen sanayileşme, modernleşme, göç ve teknolojik devrim gibi dünya tarihinde yaşanan büyük ölçekli dönüşümler, toplumsal yapının hemen her alanını etkilediği gibi aile kurumunu da derinden dönüştürmüştür. Bu süreçlerin etkisiyle ailenin üye sayısı, işlevleri, yapısı ve ilişki örüntüleri zaman içinde değişime uğramış; klasikleşen geniş ve çekirdek aile modellerinin yanı sıra, çeşitli yeni aile biçimleri ortaya çıkmıştır. Özellikle modernitenin ortaya çıkardığı ve uzun süre boyunca “ideal tip” (Ecevit, 2012: 18) olarak sunulan çekirdek aile modeli, zamanla atomize yapısının da çözülmesiyle sorgulanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, tek ebeveynli ailelerin sayısında ciddi artış yaşanmış ve aileye alternatif formlar toplumsal yaşamda daha görünür hale gelmiştir.

Aile biçimlerinin değişimi aile içi dinamikleri de etkilemiştir. Sanayileşme sonrası geniş aileden çekirdek aileye dönüşüm,¹ tüm aile üyelerinin ev dışında çalışmaya başlaması, kadının ücretli iş gücüne katılımı, modernleşmenin kadın erkek rollerinin değiştirmesi, karı-kocayı “eş” haline

¹ Sanayi toplumuna geçiş ile birlikte aile yapısının geniş aileden çekirdek aileye dönüştüğü kanısı yaygın olarak savunulmakla birlikte Giddens (2012a: 253), Avrupa’da sanayi öncesinde de çekirdek ailenin yaygın olduğunu ve bugün de geniş ailenin azaldığını iddia etmenin bir yanılgı olacağını, hala çoğu toplumda geniş ailelerin norm olduğunu ve geleneksel pratikleri sürdürdüklerini iddia etmektedir.

dönüştürmesi (Yıldırım, 2013b: 123), kadın-erkek eşitliği düşüncesinin yayılmasının ev içi rol ve statülerde yarattığı değişim, kentleşmenin ailenin büyüklüğü üzerinde yarattığı baskı, kitlesel eğitimin yaygınlaşması ile okulun bireyin toplumsallaşmasındaki etkisinin artması, aile üyeleri arasındaki ilişki biçimini “hiyerarşik ve asimetrik bir ilişki”den “eşitlikçi bir ilişki”ye doğru dönüştürmüştür (Bayer, 2013: 116). Bu eşitlikçi ilişkinin inşasında kentleşme de önemli bir rol oynar. Kentlerde ailenin tüm üyelerinin iş ve/veya eğitim hayatına katılması aile bireylerinin rollerini etkilemiş ve kentleşme, ailenin işlevlerinin değişiminde önemli eşiklerden biri olmuştur. Kent, kır yaşamından farklılaşan rol ve statülerin de içinde bulunduğu ilişki ağı “kent ailesi”ni (Yıldırım, 2013b: 130) yaratmıştır. Bu bağlamda kente özgü sosyal ilişkiler, aile yapısı, kültürel değerler ve üretim biçimleri oluşmuştur. Zamanla biçimsel olarak çeşitlenen aile yine de işlevlerini yerine getirmeyi sürdürdüğü ifade edilebilir. Ailenin yerine getirdiği işlevler genel olarak biyolojik, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik olmak üzere beş başlık altında listelenirken zamanın ruhuna ve ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir.

3. Ailenin Temel İşlevleri

Ailenin tanımlanması çoğunlukla ailenin işlevleri çerçevesinde ve bir toplumsal kurum olarak kendisinden beklentileri doğrultusunda anlaşılmaktadır. Zira ailenin yerine getirdiği ekonomik, sosyal, kültürel, eğitsel ve psikolojik işlevler, aileyi; toplum ve toplumsal yapının merkezi haline getirir (Bayer, 2013: 113). Buradan hareketle toplumsal yaşam ve yapılar bakıldığında ailenin alternatifi olmayan ve önemini muhafaza eden sosyal bir organizma olduğu ifade edilmelidir (Tekin Epik vd., 2017: 35). Ailenin birçok işlevi olmasına rağmen yerine getirdiği işlevler eşit düzeyde gerçekleşmez, ailenin evrensel ancak aile örüntülerinin ve tanımının evrensel olmadığı düşünüldüğünde ailenin işlevleri özellikle içinde bulunulan toplumsal yapı tarafından belirlenmekte ve işlevler o doğrultuda gerçekleşmektedir. Bu farklılıklar nedeniyle belirli toplumsal yapı içerisinde gerçekleşen işlevlerin başka toplumsal yapı ve kültürlerle olduğu şekliyle aktarılması mümkün olmamaktadır (Karataş, 2001: 97). Dinamik bir yapısı olduğu vurgulanan ailenin ve işlevlerinin kültürel iklim, hakim ideoloji, siyaset ve egemen paradigma tarafından dönüştürüldüğü, değiştirildiği ve şekillendirildiği hatırla(t)mak gereklidir.

Ailenin işlevlerine ilişkin farklı sınıflandırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmada ailenin işlevleri, biyolojik işlev, toplumsallaşma işlevi, eğitim işlevi, ekonomik işlev, psiko-sosyal işlev olarak sınıflandırılmıştır.

Ailenin Biyolojik İşlevi; yapısal-işlevselci perspektif sosyo-kültürel ve ekonomik etkilerden bağımsız olarak ailenin değişmeyen en temel iki işlevi üzerinde durur. Bunlar: insan türünün devamını sürdürmek ve çocuğun toplumsallaşmasını sağlamaktır (Turan, 2011: 237). Ailenin biyolojik işlevleri arasında cinsellik, üreme, çoğalmanın yanı sıra doğum, bakım ve beslenme faaliyetleri de sayılmalıdır (Arı, 2023: 128–129). Neslin devamının sağlanmasında belirleyici unsur, çocuğun meşru şekilde edinilmesi yani cinsel ilişkilerin kurallarla belirlenmesi ve düzenlenmesidir (Karataş, 2001: 91). Bu meşruluğu sağlayan kurum ise nikah yani evliliktir. Evlenme aracılığıyla cinsel ilişkilerin biçimi ve sınırı güvence altına alınmaktadır. Bourdieu’ya (2016: 115) göre, biyolojik işlev olarak karşımıza çıkan üreme, esasında yeniden üretim sürecinin de bir boyutudur. Aile kendini biyolojik ve sosyal olarak yeniden üretmeyi hedefler.

Ailenin Toplumsallaşma İşlevi; yapısal-işlevselci yaklaşımın ailenin evrensel işlevi olarak ifade edilen ikinci işlevi ise çocuğun toplumsallaşmasını sağlamasıdır. Bir çocuk için en önemli sosyal çevreyi aile üretmektedir (Akın, 2012: 4). Anne ve baba, çocuğun toplumsallaşmasında önemli

iki figürdür. Ait oldukları kültürel yapının ürünü olan ebeveyn esasen kültürün de oluşturucusudur (Zeybekoğlu, 2013: 300). Bebeğin doğumundan itibaren başlayan toplumsallaşma anne baba ile başlarken bu sürece daha sonra yakın akrabalar, komşular da katılmaktadır. Toplumsallaşma süreci de aile gibi değişim geçirmekte ve ailenin kırsal ya da kentsel, geleneksel ya da modern aile olması toplumsallaşmayı etkilemektedir (Avcı & Topçu, 2020: 103). Aile, bireylerin doğdukları anda dünya ile ilk karşılaşmalarına ev sahipliği yapar (Akin, 2011: 21) ve daha büyük sosyal güçleri besleyen bir sistem olan ailenin, üyelerin toplumsallaşmasında da etkisi göz önüne bulundurulduğunda, sonraki kuşağın düzgün (iyi toplumsallaşmış) vatandaşlarını üretmek için var olduğu iddia edilmiştir (Cohen, 2020: 51). Değer ve inanç aktarım süreci olan toplumsallaşma, ait olunan toplumsal düzenin çocuğun bilincine ve yaşayışına aktarılması anlamına gelmektedir (Akin, 2012: 6). Zira ailenin çocuğa kültürü, toplumsal düzeni ve işleyişini aktarması esasen bir eğitime işlevidir. Aile eğitim işlevi ile bebeklikten toplumsal ilişkilere ve düzene uyum sağlaması için çocuğu eğitir.

Ailenin Eğitim İşlevi; Aile biçiminin geleneksel (geniş) aileden çekirdek aileye evrilmesi toplumsallaşma sürecinin aktörlerini değiştirmiş, ulus devletlerle kurumsallaşan eğitim sistemleri ve bilgi teknolojilerindeki değişimin de katkısı ile çocuğun toplumsallaşması modern dönemde daha fazla aktörün ve kurumların katkısı ile gerçekleşen bir işleve dönüşmüştür. Toplumsallaşma bir nevi “eğitilme” sürecidir. Eğitim işlevi ile aile toplumsal yaşamda bir okul ve rehber görevi görmektedir (Arı, 2023: 129). Teknolojik gelişmelerdeki yenilikler ve özellikle internet kullanımı çocuğun toplumsallaşmasını ve ailenin eğitime işlevini değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Çocuk, internet aracılığıyla küçük yaşlardan itibaren online arkadaşlıklar edinebilirken, eğlenme, öğrenme, sosyal düzenin nasıl işlediğine ilişkin bilinç kazanmaya başlar. Çocuğun eğitiminde ve sosyalleşmesinde önemli bir kaynak ise dindir. Bu nedenle aile dini işlevi de yerine getirir. Büyüme sırasında dinî sosyalleşme, inanç, ibadet ve pratiklerin aktarımı ile ilgili sorunların önemli bir kısmı aile ile bağlantılıdır (Çelik, 2010: 28). Ailenin eğitim işlevi, toplumsallaşma sürecinin bir basamağıdır. Ailenin toplumsallaşma işlevi ise yapısal-işlevselci yaklaşımın da sembolik etkileşimci perspektifin de üzerinde durduğu bir işlevdir.

Ailenin Ekonomik İşlevi; Eğitim işlevinin yanı sıra ailenin bir diğer önemli işlevi ekonomik işlevidir. “Ekonomik işlev, aile üyeleri arasında üretim, tüketim, tasarruf, yatırım, gelir, harcama gibi faaliyetleri kapsar.” (Arı, 2023: 131). Ailenin ekonomik işlevi hakim ekonomik paradigma ve üretim ilişkileri ile yakından ilişkilidir. Geleneksel dönemde aile kendisi için ekonomik üretim yaparken modern dönemde dışarıda çalışmakta ve maaşlı çalışan olarak tüketici konumunda bulunmaktadır. Yapısal-işlevselci yaklaşım ekonomik işlevi toplumun bütünlüğü için önemli bir unsur olarak kabul ederken, feminist yaklaşım bu işlevin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sürdürdüğünü (Canatan, 2013: 42) ve kadının emeğini görünmez kıldığını savunur.

Psiko-Sosyal Destek İşlevi; Ailenin zamanın ruhundan, biçiminden, toplumsal yapıdan bağımsız önemli bir işlevi daha bulunmaktadır: psikolojik doyum sağlama. Duygusal ilişkilerin hakim olduğu aile, üyeleri için psikolojik tatmin sağlama görevini yerine getirir. Bu tatmin aile bireylerini yalnızlık duygusundan kurtulmalarına yardımcı olarak onlara psikolojik destek sağlamaktadır (Çağan, 2013: 86). Bunlar dışında ailenin korumak, gözetmek, gibi başka işlevleri de vardır (Çağan, 2013: 89). Ailenin bakım verme, dayanışma oluşturma işlevi günümüzde yerini aracı kurumlara bırakmış, profesyonel bir hizmete dönüşmüştür. Kreş, bakımevi, huzurevi, yaşlı bakım, gündüz bakım evleri gibi profesyonel hizmet veren kuruluşlar ailenin dayanışma ve bakım verme sorumluluğunu paylaşmakta, iş ve ev hayatı arasında küçük kentsel alanlara

sıkışmış ailelerin yükünü ve aynı zamanda meşru biçimde paylaşmaktadır. Beraber yaşam, aile bireylerinin aynı hanede yaşamasına karşılık gelirken, gündelik işlerin akışında ve psikolojik ihtiyaçlarında karşılanmasında kolaylık sağlayacak bir işlev olmaktadır. Aile içi ilişkilere ve etkileşime vurgu yapan bu işlev sembolik etkileşimci modelin odaklandığı bir diğer işlevdir.

Aile, yapısal- işlevselci yaklaşımda en temel sosyal kurumlardan bir kurum olarak yer almaktadır (Cohen, 2020: 50). Ailenin değişmesi işlevlerinin değişmesini de beraberinde getirmiş, bazı işlevlerin de sönümlenmesine neden olmuştur. Evlilik biçimlerinin değişmesinden, aile içi rollerin değişimine ve teknolojinin getirdiği yenilikler gibi bazı durumlar bu değişimlerin önemli tetikleyicileri arasında gösterilebilir.

4. Aile Örüntülerindeki Değişikliğin Ailenin İşlevlerine Etkisi

Aile olmakla (evlenmekle), çiftler çocuk yapma ve yetiştirme için karşılıklı olarak toplumca kabul edilen bir sözleşme yaparlar (Çelikkol, 2020: 123). Bu sözleşme çeşitli roller, görevler ve işlevleri beraberinde getirmektedir. Evli çiftlerden sadece birinin biyolojik ebeveyn olduğu, evli çiftin hiçbir üyesinin biyolojik ebeveyn olmadığı (evlatlık) veya tek ebeveynli (boşanmış ya da vefat) aileler (Giddens, 2012b: 125–126) gönüllü çocuksuz aileler, yeniden kurulan aileler, birlikte yaşama formu ve bu aile tiplerinin işlevlerinin de konuşulmasını gerekli kılar.

Geleneksel aile olarak tanımlanan ve premodern dönemin aile profili olduğu belirtilen geniş aile, anne, baba ve hiç evlenmemiş çocuklardan başka, akrabaların da yaşadığı aile türü olarak tanımlanır (ATHGM, 2011: 19). Geleneksel aile yapılanmasının en belirgin özelliklerinden biri, aile işlevlerinin çoğunu yerine getiriyor oluşudur. Geleneksel aile tipi eğitim, ekonomi, meslek edindirme, statü sağlama gibi işlevleri gerçekleştirir (Yıldırım, 2013a: 71). Daha geniş bir bağlamda; neslin devamı olarak da nitelenen biyolojik işlev, koruyuculuk görevi, psikolojik görev, aile bireylerine din eğitim ve öğretimi içeren dini işlev, boş zamanların değerlendirilmesi de bulunur (Gökçe, 1976: 61–62). Din, gelenek, dayanışma, tarıma dayalı ekonomik üretim faaliyetleri, geniş aile yapılanmasının temellerindendir. Akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin oldukça önemli olduğu bu ailede, hala, dayı, amca, teyze gibi ikincil akrabalar da aynı aileden kabul edilir (Yıldırım, 2013a: 73). Geniş bir ağ içerisinde, iş birliğine ve konsensüse dayanan geniş ailede zamanla ayrışan ve profesyonelleşen toplumsal kurumların görev ve işlerinin de yerine getirildiği görülür.

Modernizmin atomize mantığı, sanayileşme, göç gibi değişimler birlikte geniş aile yapısını üye ve işlev bakımından küçültmüştür. Geniş ailenin serbest emek piyasasına dayalı sistemin demografik zorunlulukları ile baş edemeyecek kadar büyük oluşu, çekirdek/nükleer/atomize aile yapısı, işlevsel bir reaksiyon olarak ortaya çıkarmıştır (Dedeoğlu, 2000: 151). Eşler ve onlara bağlı çocukların oluşturduğu (Marshall, 2003: 112) bu aile türü, üye sayısı ve işlev bakımından sınırlıdır (Gökçe, 2011: 54). Sınırlı üyesiyle, sınırlı bir mekânda yaşayan ve sınırlı işlevlerini yerine getirebilen kent soylu bir aile olan çekirdek aile ise işlevlerini yerine getirmede geniş aileden farklılaşmıştır.

Dikeçligil (2012: 34), modernizmin beraberinde getirdiği değişimin bir çıktısı olan çekirdek aile örüntüsünün Batıda ve Türkiye’de farklı formlarda olduğunu iddia etmektedir. Batıda bahsedilen çekirdek ailenin esasen “yalıtılmış çekirdek aile” olduğunu belirtir. Yalıtılmış çekirdek aile sosyal destekten yoksun, kök aile ve akraba bağlarından uzak kendi içinde izole bir durumdadır. Ancak Türkiye’deki çekirdek aile örüntüsünde ise kök aile, akraba, komşu ile yakın ilişki içindedir. Bu bağlamda Türkiye’de çekirdek aile anne, baba ve çocuklarla ayrı bir hanede yaşasa da sosyal

bağları güçlüdür ve diğerleri ile yakın ilişki devam eder. Bu ilişki ve sosyal bağ örüntüsü “çekirdek aile ağı” olarak tanımlanır (Sadıkoğlu & Dikeçligil, 2023: 11). Çekirdek ailenin Batı formu ile Türkiye formu arasındaki ayrımın yapılması ailenin işlevlerinin tartışılması için de oldukça önemlidir.

Geleneksel aile örüntüsünde toplumsal cinsiyet rolleri gereği hanede yaşayan yaşlı veya engelli bireylerin bakımı kadınlar tarafından sağlanmış (Sallan Gül, 2015: 27). Aynı şekilde çocuk bakımı kadının/annenin sorumluluğunda bir alan olarak ayrıştırılmıştır (Görgün Baran, 2020: 61). Çocuk, engelli ve yaşlı bakımı süreklilik gerektiren bu emek kadınlar tarafından uzun yıllar ücretsiz bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bakım işlevi geleneksel örüntüde aile içinde karşılanırken, aile örüntülerindeki değişim kadınların ev dışı alanda çalışmasının artmasıyla birlikte, daha çok kadın üzerinden yürütülen ailenin bakım verme işlevinde farklılaşmaları da beraberinde getirmiştir. Kadının iş yaşamına dahil oluşu, mesai saatlerini sürecinde çocuk bakımının kim tarafından sağlanacağı sorununu da gündeme getirmiştir. Türkiye’de 0-5 yaş arasında çocuğu olan ve çalışan kadınların çocuklarına kimin baktığına dair yapılan bir çalışmada, kreş, bakımevi gibi kurum bakımı tercihinin %12 olduğu belirlenmiştir (Uğur vd., 2023: 93). Aynı çalışmada anneanne ve babaannelerin çocuk bakımında daha tercih edilir olduğu tespit edilmiştir (Uğur vd., 2023: 114). Buradan hareketle kök aile ilişkilerinin bakım işlevindeki etkinliği ortaya çıkmış. Türkiye’de geniş ailenin ilişkisel varoluşunun çekirdek aile örüntüsünde devam ettiği de görülmüştür (Dedeoğlu, 2000: 155) Kadınların ev dışı alanda çalışmalarının bir başka sonucu da aile içi rollerin yeniden tanımlanması ve erkeklerin konumudur. Babalar ve babalık üzerine yapılan çalışmalarda; geçmişte otoriter, baskın, mesafeli bir baba anlayışı hakimken günümüzde bunun kırıldığı çocuklarıyla daha fazla vakit geçiren ve bakımlarında daha çok sorumluluk üstlenen baba figürüne evrilmiştir (Kuzucu, 2011; Belli vd., 2020).

Geniş aile ile çekirdek ailenin farklılaşan işlevlerinden biri de ailenin dini işlevi ile ilgilidir. Yaşanan değişimlerle birlikte dini işlevin yerine getirilmesinde farklılıklar oluşmuştur. Geniş aile örüntüsünde din ve gelenek iç içedir. Aile bireylerine dinî eğitim vermekle kalmayıp ibadet ve dinî gerekliliklerin organizasyon ve denetimini kendisi sağlamıştır (Tekin Epik vd, 2017: 43). Modernizm özelde de sekülerleşme, dine bakış ve pratikleri etkilese de çekirdek ailede mahremiyet vurgusu ile özel hayatın önemli bir sığınağı olmaya devam etmektedir (Çelik, 2010: 32). Dini ve dünyevi olanın ayrıştırılması tartışmasının da etkisiyle aile diğer dini kurumlarla aynı koruyucu paydada yer almıştır (Tekin Epik vd., 2017: 47).

Aile tarihsel süreçte özellikle geleneksel aile biçimlerinde ekonomik bir üretim kaynağı, üretici birimi iken çekirdek aile ile birlikte artık tüketici olarak işlevini yerine getirmektedir (Karataş, 2001: 92). Erken dönemde, sanayileşmenin de etkisiyle, fabrikalar üretim faaliyetlerinin büyük oranda gerçekleştiği yapılarken zamanla farklı organizasyon ve kurumlarla üretim faaliyeti neredeyse tamamen ev dışı alanda gerçekleşmeye başlamış, çekirdek ailede ekonomik işlev tüketim ve bütçe planlama odağında sınırlı kalmıştır.

Çekirdek aile, uzun yıllar aile tartışmalarının odağında kalarak ideal form kabul edilmiş ancak 1950’lerden itibaren hızlı bir düşüşe geçmiş (Giddens, 2012a: 173). Çift ebeveynli ailelerinin sayısında azalmasına karşın tek ebeveynli ailelerin sayısı hızlı bir artış gözlenmiştir (Beck vd. 2012: 75). Geleneksel geniş ailenin çözülmesi çekirdek aileyi meydana getirdiği gibi çekirdek ailenin çözülmesi de tek ebeveynli aile ve diğer alternatif formları ortaya çıkarmıştır (Yıldırım,

2013a: 78). Hareketli bir yapıda olan ailedeki her değişim beraberinde işlevleri, işlevlerin hangilerinin ne kadar gerçekleştirileceği problemini de akıllara getirmiştir.

Tek ebeveynli aile formu, kendi içinde farklılıklar göstermesine (Demir & Çelebi, 2017: 114) rağmen bu çalışma bağlamında, ailenin işlevlerini gerçekleştirme bakımından diğer aile türleri ile benzerdirler. İşlev ve işlevler arası koordinasyona bağlı olarak işleyen aile sisteminde, üyelerden birinin işlevini yerine getirmemesi sonucunda sistemin devam etmesi zorlaşır veya tamamen ortadan kalkar (Canatan, 2013a: 39). Tek ebeveynli ailelerde tüm işlevler çoğunlukla hanede çocukla yaşayan ebeveyn tarafından yerine getirilmeye çalışılır. Tüm bir sistemin gerektirdiği işlevlerin, bir üye tarafından karşılanabileceği gerçekçi olmaktan uzaktır. Tek ebeveynli aile örüntüsü, aile işlevlerinin yeniden belirlenmesi için bir eşiktir.

Geniş aileden, çekirdek aileye ve oradan tek ebeveynli aileye doğru değişen süreçte ailenin işlevlerini gittikçe azaldığı, süreç içinde bazı işlevlerin geçersiz kaldığı görülür. İşlev bakımından gittikçe daralan tek ebeveynli ailede; ekonomik işlev, otorite, çocuk bakımı ve ev içi faaliyetler ve destek mekanizmaları temel işlevler olarak tanımlanır (ASAGEM, 2011: 22). Tek ebeveynli aileler ekonomik güvencesizlik ve yoksulluk ile birlikte anılmaktadır (Giddens, 2012a: 181). Ekonomik işlevi tüketim odağında gerçekleştiren çekirdek aileden farklı olarak, tüketime kısıtlı katılım ve kaynak sağlanmasındaki zorluklar tek ebeveynli aile örüntüsünün profili içerisinde. Bu aile örüntüsündeki önemli işlev değişikliklerinin başında psikolojik destek ve bakım verme gelmektedir. Daha çok anne ve çocuklardan oluşan tek ebeveynli aileler çeşitli damgalanma ve ötekileştirme süreçlerine maruz kalırlar, bu da çocuğa bakım ve sosyal destek açısından bu aileleri yalnızlaştırır. Tek ebeveynin çocuk bakım koruma ve sorumluluğunu almanın yanında gelir getirici bir işte çalışma zorunluluğu işlevlerin sağlıklı ve sürekli bir şekilde sağlanmasında problem oluşturur (Kılıç vd., 2025: 273). Çift ilişkisinde temellenmeyen bu aile örüntüsünde, eşler arasındaki duygusal paylaşım, ilişki ve iletişimin yokluğu psikolojik işlevi (anne veya baba için) ortadan kaldırır. Yine çift ilişkisinin olmayışı cinselliğin meşruiyeti ve neslin devamı olan biyolojik yeniden üretim işlevini de geçersiz hale getirir.

Modern dünya aile çeşitliliğini tartışmaya da zemin hazırlar. Çocuksuzluk geleneksel dönemde bir problem olarak nitelenirken günümüzde gönüllü çocuksuz evlilikler aile tartışmalarında yerini almıştır. Bireylerin bilinçli olarak, istekleri doğrultusunda çocuk sahibi olmayı tercih etmemesi olarak tanımlanan (Yar vd. 2023: 47) gönüllü çocuksuzluk özgürlük, kimlik ve roller bağlamında aile algısını tartışmaya açmaktadır. Gönüllü çocuksuzluk örüntüsü ailenin işlevleri bağlamında değerlendirildiğinde çocukla birlikte aileden beklenen sorumluluklarının bulunmadığı bir profil çizer. Çocuğa dair işlevler arasında bulunan toplumsallaşma, eğitim ve bakım işlevi bulunmayan örüntüde cinsel işlev, psiko-sosyal destek işlevi ve ekonomik işlev devam ederken biyolojik yeniden üretim yoktur.

Değişen aile örüntüleri arasında değerlendirilmesi gereken bir diğer aile de yeniden kurulan ailelerdir. Eşlerden birinin boşanması veya vefat etmesi sonrası bir veya iki tarafın da çocuklu olarak yeniden aile kurmasıdır. “Üvey aile” olarak da adlandırılan (Yıldırım, 2013: 80) bu aile örüntüsünde bakım, toplumsallaşma, ekonomik işlev yerine getirilirken rol ve statülerin karmaşıklaşması işlevlerin gerçekleştirilmesinde birtakım problemleri de beraberinde getirmektedir. Rol belirsizliği, duygusal ilişkiler, bağ kurma, aidiyet, çocukların birbiriyle uyumu, ekonomik ve hukuki durumlar bu aile örüntüsündeki üyeler için zorlayıcı unsurlar olmaktadır. Çoğu işlevi yerine getirme potansiyeli bulunmasına rağmen bu aile örüntüsü özelinde aile içi ilişkiler ve rollerdeki karmaşa işlevlerin yerine getirilmesi ve sürdürülmesini zorlaştırmaktadır.

Nikah akdi olmaksızın bir arada yaşama olarak anlaşılan birlikte yaşam çeşitlenen aile örüntüleri arasında gösterilebilir. Bu örüntü biçimi çiftlerin evli olmaksızın cinsel birliktelik yaşaması olarak da tanımlanır (Giddens, 2005: 175). Birlikte yaşam duygusal, cinsel, çoğu zaman ekonomik ortaklığı içinde barındırır ve bu işlevlere ilişkin ihtiyaçları da karşılar. Resmîyetin olmayışı, geçicilik algısı, toplumsal kabulde yaşanabilecek problemler tüm işlevlerin yerine getirilmesinde engel niteliğindedir.

Değişen aile örüntülerinde işlevlerin de değişiklik gösterdiği, süreç içerisinde daha az işlevin yerine getirildiği, bazılarının farklı kurum ve örgütlenmelere devredildiği, bazılarının ortadan kalktığı, bazılarının atıl hale geldiğinden bahsedildi. Aile içinde toplumsal değerler sistemini sonraki nesillere aktarma, toplumsallaşmayı sağlama, sevgi, cinsellik, biyolojik yeniden üretim, sosyalleşme gibi işlevlerin farklı kurumlara devredilemeyeceği düşünülmesine rağmen (Arı, 2023: 128) pratikte böyle değildir. Bu işlevlerin devredilmesi eğitim, ekonomi gibi daha erken dönemde ulus devlet yapılanmasındaki kurumlara devredilen işlevlerden farklı olarak çeşitli problem alanlarını da beraberinde getirir.

5. Sonuç

Giddens, ailenin derin bir toplumsal değişimin odağı olduğunu ancak ne kadar değişse de aile kurumunun önceden belirlenmiş biçimlerinden gelen değerlerle doyurulmuş olduğunu ifade eder (Giddens, 2012b: 127). Günümüzde ailenin bilinen birçok işlevi Giddens'ın ifade ettiği gibi önceki değerlerin aktarımından oluşmaktadır. Anne-baba rolü, ailenin koruma ve bakım verme işlevi gibi işlevler geleneksel aileden çekirdek aileye aktarılarak bugüne gelmiştir. Ancak aile bu işlevlerin yanında geçirdiği dönüşümler nedeniyle bazı problemlerle karşı karşıya olduğunu ifade etmek mümkündür.

Ailenin yüz yüze kaldığı problem alanlarından biri bu çalışmanın da konusu olarak değişen aile örüntülerinde aile işlevlerin yerine getirilmesi sorunsalıdır. Ailenin homojen bir yapıda olmadığı, değişen türlere karşın sürekli olduğu ve biçim değiştirse de var olmaya devam ettiği görülmektedir. Ailenin küçülen ve hatta çözülen yapısı karşısında geleneksel dönemdeki değerinin günümüzde olmadığına dair kabuller bulunur. Ancak Dünya Değerler Araştırmasının son dalga (2017-2022) verileriyle yapılan karşılaştırmalı bir çalışmada (Akın, 2025) Türkiye'de ailenin halen yüksek düzeyde önemsenen ve daha çok geleneksel değerler temelinde kabul edilen bir kurum olduğu belirtilmektedir (Akın, 2025: 229). Ailenin geleneksel değerleri muhafaza edişi, modern ile gelenekseli aynı ortamda barındırması işlevlerin sağlanması açısından da önemlidir. Ailenin bir arada geleneksel değerleri muhafaza edişi, modern ile gelenekseli aynı ortamda barındırması, işlevlerin sağlanması açısından da önemlidir. Ancak bu durum hangi aile örüntüsü ile mümkündür? Sorusuyla birlikte düşünülmelidir.

Biçim değiştiren aile örüntülerinde işlevlerin değişmesini de kaçınılmaz hale getirmiştir. Bazı işlevler farklı kurumlara devredilebilen mahiyetteyken bazılarının organik olduğu ve aile tarafından karşılanması gerekliliği vurgulanır. Sevgi, duygusal destek, eşler arası ilişkilerinin doyumu gibi organik işlevlerin farklı kurumlara devredilemeyeceği iddia edilse de terapi merkezlerinin, seans odalarının bu işlevi giderek artan bir biçimde paylaştığı söylenebilir. Bir başka işlev paylaşımı da eşler arasındaki iletişim, ilişki problemleri için başvuru kurumsal bir hizmet olan, aile danışmalığı ve aile arasındadır. Her iki örnekte de organik işlevlerin tamamen devredildiğini söylemek doğru olmasa da bu alanda artan bir yönelimin olduğu hatırla tutulmalıdır.

Aileye dair bir diğer değişim çiftler arasındaki rol dağılımına ilişkindir. Çiftler arasındaki rol farklarını azaltmayı, eşler arasında daha az ayrılmış rollerin olmasını amaçlayan bu haliyle de ideal ve varsayılan olarak kabul edilen *simetrik aile* fikrine rağmen toplumsal hayatta, rol ve sorumlulukların kadında toplandığı görülür. Kadının ücretli emek piyasasına yoğun katılımı, ev içi işlerde sorumlulukların çoğunluğunun kadın tarafından yürütülmeye devam etmesi kadınlar için çift vardiya (Cohen, 2020: 52) veya ikinci mesai olarak ifade edilmektedir. Eşler toplumsal cinsiyet rollerini üzerlerine almalarına rağmen benimsemediklerinde bir rol çatışması içerisine girerler. Bu durum da ailenin işlevlerine ve işlevlerin yerine getirilmesinde olumsuzluk yaratır (Akgül & İl, 2017: 524). Ataerkil bir temele dayanan geniş ailede kadın emeği ev işleri ile hane içinde çocuk, yaşlı, engelli gibi bakıma ihtiyaç duyan grupların bakım işlevine odaklıyken, kapitalizmle birlikte ev dışı üretim faaliyetlerinin artışı ve kadınların bu alana dahil oluşu rol ve statülerde farklılık meydana getirmiş bu da özelde kadına genelde aileye fazladan yükler yüklemektedir. Bu yükler de işlevleri farklı kurum ve organizasyonlarla paylaşmayı zorunlu kılmaktadır.

Ailenin giderek küçülen, daha az işlevi yerine getiren, yerine getiremediği işlevlere kendi dışındaki kurumlara devreden mahiyeti “aileye ihtiyaç ortadan kalkıyor mu?” sorularını da beraberinde getirmiştir. Ailenin geleceği, yok olup olmayacağı, aileye alternatif yapılanmaların neler olacağı aile sosyolojinin dikkat çeken konularından olmuştur. Giddens’a göre, bugün ailenin geleceği tartışmalarında umutsuz olanların ailenin gerileyişi olarak gördükleri şey ile genellikle aile yaşamının daha geleneksel biçimlerini karşılaştırmaktan ve geleneksel dönemdeki ailenin idealleştirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır (Giddens, 2012a: 250). Aileye dair yapılan aşırı idealleştirmelerle birlikte ailenin yok olmaya muhtaç bir tahakküm mekanizması olduğunu savunan uç fikirler de yazında mevcuttur. Ailenin tamamen “lanetli” ya da tümüyle “kutsal” olduğunu iddia etmek sınırlı bir bakış açını yansıtır (Beck vd., 2012: 250). Bu bakış açısı da aileye dair gün geçtikçe farklılaşan problemlerin görülmesine ve çözülmesine de engel olur.

Yapısal-işlevselci yaklaşımın çekirdek aileye sanayi toplumunun “ideal tip” ailesi şeklindeki yaklaşımı bazı aile örüntülerinin dışlamıştır. Dışlanan ailelerden biri de tek ebeveynli ailelerdir. Türkiye ile birlikte tüm dünyada arttığı bilinen tek ebeveynli aileler, aile türleri arasına kabul edilmiştir. Bunlarla birlikte aile formunda olup olmadığı tartışmalı olan homoseksüel evlilikler, gen bankası sonucu ebeveynlik, taşıyıcı anne aracılığıyla ebeveyn olma, yasal olmayan birliktelikler yaygınlaşmış, bu da başka türlü bir aile mümkün mü tartışmalarını gündeme getirmiştir. Bu tartışmalara eklenmesi gerekli olan başka bir başlık da bu formların aile işlevleriyle ilişkisidir. Bahsi geçen aile türlerini sorunlu hale getiren durum nikahsız çocuk edinme ya da nikahsız birliktelik oluşlarıdır. Evlilik ve nikah, özellikle geleneksel muhafazakar toplumlarda her zaman önemli bir norm olmuştur. Türkiye’de evlilik dışı birlikte yaşam (nikahsız birliktelikler), her ne kadar toplumsal normların dışında kabul edilse de artıp yaygınlaşırken buradaki motivasyon konu çocuk sahibi olmaya geldiğinde değişmektedir. Evlilik dışı çocuk doğurmanın sebep olabileceği toplumsal tepki ve dışlanmaya maruz kalma endişesi birlikte yaşayan çiftleri evliliğe doğru itmektedir. Sosyal mecralarda sıkça karşımıza çıkan, seküler yaşam tarzını benimsemiş bireylerin nikahsız birlikteliklerini açıkça göstermelerine karşın bir hamileliğin ardından nikahlı birlikteliklere doğumdan önce geçilmesi yani çocuğu meşru ve yasal bir birliktelik çatısı altında doğurma isteği evlenmenin, aile olmanın meşru yolla çocuk sahibi olma işlevinin önemli bir toplumsal kabul olduğunu ve olmaya devam edeceğini göstermektedir.

Tüm bunlarla birlikte ailenin yek pare homojen bir olgu olmadığı özellikle günümüz aile kalıpları ve tanımlarının yeniden düşünülmesi gerekliliğinin ortaya çıktığını ifade etmek mümkündür. Bu yeniden düşünmenin içinde değişen işlevlerin de dahil edilmesi ve daha geniş bir toplumsal bağlamda düşünülmesi gereklidir. Yeni aile modellerinin nasıl olacağına ilişkin tartışma ise uzun bir dönem daha güncelliğini koruyacaktır.

Kaynakça

- Akgül, F. G. & İl, S. (2017). Evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansımaları. *Journal of International Social Research*, 10(54), 523-533. <https://doi.org/10.17719/jisr.20175434616>
- Akın, M. H. (2019). Sosyal etkileşim ve sosyal benlik kaynağı olarak aile. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 3(1), 1-14.
- Akın, M. H. (2011). *Toplumsallaşma sözlüğü*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Akın, M. H. (2012). Türkiye'de muhafazakarlığın direnme odağı olarak aile. *Muhafazakâr Düşünce*. (31), 3-20.
- Akın, M. H. (2025). Türkiye'de aileyi anlamaya bir katkı: dünya değerler araştırması verileri üzerinden karşılaştırmalı bir analiz, *Yeni Türkiye*, 31(141), 218-229.
- Arı, Y. (2023). Aile kurumunun işlevleri nelerdir ve neden önemlidir sosyolojik bir araştırma. K. Ertaş (Ed.), *İlahiyat Alanında Uluslararası Araştırma ve Değerlendirmeler* içinde (ss. 127-139). Ankara: Serüven Yayınevi.
- ASAGEM (2011). *Tek ebeveynli aileler*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü Yayınları.
- ATHGM (2011). *Türkiye aile yapısı araştırması*. Araştırma ve Sosyal Politikalar Serisi 04, İkinci Baskı, Ankara.
- Avcı, N. & Topçu, D. (2020). Ailede çocuk ve ebeveyn ilişkisi. L. Eraslan (Ed.), *Aile Sosyolojisi* içinde (ss. 89-120), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.
- Beck, U., Beck-Gernsheim, E., & Ermiş, N. (2012). *Aşkın normal kaosu* (N. Ermiş, Çev.) (1. baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Belli, M., Akcay, N. & Bal Yılmaz, H. (2021). Geçmişten Günümüze Değişen Babalık Rolü ve Çocuk Gelişimine Katkıları, *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 366-371002E
- Beşirli, H. (2020). Aile Kuramları, L. Eraslan (Ed), *Aile Sosyolojisi* içinde (61-87), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Bourdieu, S. (2016). *Sosyoloji meseleleri* (A. Sümer, B. Uçar, F. Öztürk, M. Gültekin, Çev.). Ankara: Heretik Yayıncılık
- Canatan, K. (2013a). Aile hakkında kuramsal perspektifler. K. Canatan ve E. Yıldırım (Ed.), *Aile Sosyolojisi* içinde (1-48). İstanbul: Açılım Kitabevi
- Canatan, K. (2013b). Aile sosyolojisi: konuları, perspektifi ve gelişimi. K. Canatan ve E. Yıldırım (Ed.), *Aile sosyolojisi* içinde (15-25). İstanbul: Açılım Kitabevi
- Cohen, I. (2020). Aile. B. Turner (Ed.), *Sosyoloji sözlüğü* içinde (50-59). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Çağan, K. (2013). Ailenin işlevleri. K. Canatan ve E. Yıldırım (Ed.), *Aile Sosyolojisi* içinde (83-93). İstanbul: Açılım Kitabevi.
- Çelik, C. (2010). Değişim sürecinde Türk aile yapısı ve din paradigmatik anlam ve işlev farklılaşması. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*. (8), 25-35.
- Çelikkol, Ö. (2020). Aile, Eğitim ve Sağlık. L. Eraslan (Ed), *Aile sosyolojisi* içinde (ss. 123-152), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi yayını.
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye'de aile ve kadın emeği. *Toplum ve Bilim*. (86), 139-170.
- Demir, S. & Çelebi, Ş. (2017). Tek ebeveynli ailelerin sorunları: nitel bir araştırma. *Yalova üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 7(13), 111-128. <https://doi.org/10.17828/yalovasosbil.333891>
- Dikeçligil, F. B. (2012). Aileye dair kabullerin ezber bozumu. *Muhafazakar Düşünce*, 8(31), 21-52.
- Ecevit, Y. (2012). Aile kadın ve devlet ilişkilerinin değerlendirilmesinde klasik ve yeni yaklaşımlar, *Kadın Araştırmaları Dergisi* (1).
- Güneş, H. N. (2018). Feminist akımlarda aile, *Social Sciences Research Journal*, 7(3), 142-153.
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji* (C. Güzel, Çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Giddens, A. (2012a). *Sosyoloji kısa fakat eleştirel bir giriş*, (C. Güzel Çev.), İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Giddens, A. (2012b). *Sosyoloji kısa fakat eleştirel bir giriş*. (Ü. Y. Battal Çev.), Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Gittins, D. (2011). *Aile sorgulanıyor* (T. Erdem, Çev.). İstanbul: Pencere Yayınları.

- Gökçe, B. (1976). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46–67.
- Gökçe, B. (2011). Türk Toplumunda aile yapısı. A. Kasapoğlu ve N. Karkiner (Ed), *Aile sosyolojisi içinde* (50–82), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayın.
- Görgün Baran, A. (2020). Türkiye'de yaşlanmanın kadınsılaşması ve yaşanan dezavantajlar, F. Arık ve L. Taş (Ed), *Dezavantajlılar ve Dezavantajlılık Sosyolojisi içinde* (ss.51-79). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Hoffman, J. (2020). Toplumsal değişme. B. Turner (Ed), *Sosyoloji sözlüğü* (899–901). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Kasapoğlu, A. (2011). Sosyolojik yaklaşımlar temelinde aile kuramları, A. Kasapoğlu, N. Karkiner (Ed), *Aile sosyolojisi içinde* (2-27), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal değişme ve aile. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(2), 89–98.
- Kılıç, S., Boduroğlu, G. & Alayvaz Güngör, C. (2025). Tek ebeveyn olarak kadınların karşılaştığı sorun, gereksinim ve beklentilerinin incelenmesi. *Pamukkale university journal of social sciences institute*. (67), 271–289. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1541956>.
- Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 79-91.
- Marshall, G. (2003). *Sosyoloji sözlüğü* (O. Akınhay. ve D. Kömürcü, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Sadıkoglu, Z. Z. (2019). 1920 – 1960 Yılları arasında Abd'de aile sosyolojisi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 215–253. <https://doi.org/10.18490/sosars.559106>
- Sadıkoglu, Z. Z. & Dikeçligil, F. B. (2023). Beğlü Dikeçligil ile Türkiye'de aileye dair. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi / İstanbul University journal of sociology*, 43(1), 11–26.
- Sallan Gül, S. (2005). Türkiye'de yoksulluğun kadınsılaşması, *Amme İdaresi Dergisi*, 38(1), 25-45.
- TDK Türkçe Sözlük (2025). Aile ne demek? <https://sozluk.gov.tr/> Son Erişim Tarihi: 10.08.2025
- Tekin Epik, M., Çiçek, Ö. & Altay, S. (2017). Bir sosyal politika aracı olarak tarihsel süreçte ailenin değişen/değişmeyen rolleri. *Sosyal Politikalar Çalışmaları Dergisi*. (38), 35-58.
- Turan, F. (2011). Aile ve değişme. A. Kasapoğlu ve N. Karkiner (Ed), *Aile sosyolojisi içinde* (237–250). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Uğur, Z., Yıldız, E. & Yüksel Doğan, R. (2023). Türkiye'de çalışan kadınların küçük çocuklarına kim bakıyor?, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(58), 93–128. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.1101779>.
- Yar, D., Ulaş, S. & Mualla Y. (2023). Gönüllü çocuksuzluğa ilişkin tutumların çelişik duygulu cinsiyetçilik, genel muhafazakarlık ve sosyal onay ile ilişkisi, *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 8(11), 45-65.
- Yıldırım, E. (2013a). Aile ve evlilik türleri. K. Canatan ve E. Yıldırım (Ed), *Aile sosyolojisi içinde* (65–80), İstanbul: Açılım Kitap.
- Yıldırım, E. (2013b). Toplumsal değişme sürecinde Aile. K. Canatan ve E. Yıldırım (Ed), *Aile Sosyolojisi içinde* (121–132). İstanbul: Açılım Kitap.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). Günümüzde erkeklerin gözünden babalık ve aile. *Mediterranean Journal Of Humanities*, 3(2), 297. <https://doi.org/10.13114/MJH/201322486>

Extented Abstract

Itroduction

Throughout human history, the family has persisted as the fundamental institution of social order, cultural transmission, and the socialization of individuals. Emerging in different forms across various periods, the family has occupied a central place in social life, not merely as a unit bound by biological ties but also as an entity with cultural, economic, legal, and psychological dimensions. The most classical definition of the family identifies it as the nucleus and the smallest unit of the social structure. In societies where it is regarded as a central institution within the social order, the family is influenced by socio-economic and cultural developments, undergoing constant change and transformation. Due to its functions, the family is the guarantor of continuity, the safeguard of order, and the primary framework for legitimate sexuality. Over the course of history, the forms, functions, and relations of the family have continuously evolved, acquiring different meanings in parallel with structural transformations in society. The Industrial Revolution, with the relocation of production processes from homes to factories, rapid urbanization, migration, and division of labor, profoundly altered the family structure, paving the way for the transition from extended families to nuclear families. In modern societies, the family ceased to be merely an economic unit and came to be defined as a sphere of love, emotional support, socialization, and psychological fulfillment.

Modernization, urbanization, migration, and economic change have led to significant variations in family structures. The rise in divorce rates, the prevalence of non-marital partnerships, changing preferences regarding parenthood, and the increase in

reconstituted families stand as important indicators of this transformation. The advancement of women's education and their growing participation in the labor force have redefined family roles and authority relations. The weakening of the traditional patriarchal system, the emergence of a more balanced division of labor between spouses, and the more active participation of children in decision-making processes are noteworthy developments. In debates concerning family and change, social dynamics are highly determinant for the family (Yıldırım, 2013b, p. 121). When these dynamics shift, the family inevitably transforms as well. One of the structural transformations of the family is its evolution from traditional forms to the nuclear family, and subsequently, to the diverse structures observed today. The diversity of societies is also reflected in family forms. Different structures such as the nuclear family, the extended family, the single-parent family, the reconstituted family, and the childless family have emerged and persisted depending on social, economic, and cultural contexts. While the extended family has remained dominant in traditional societies, in modern societies the nuclear family has become the "ideal type" (Ecevit, 2012, p. 18). The dissolution of the nuclear family has also given rise to single-parent households and other alternative forms (Yıldırım, 2013a, p. 78). This diversity clearly demonstrates the dynamic nature of the family institution, which adapts to social changes rather than remaining static. Despite this diversity, the common denominator of families lies in their provision of care, security, socialization, and a sense of belonging for individuals.

Methods

The functions of the family hold critical importance for both individuals and society. The family plays a fundamental role in the socialization process of individuals and ensures the transmission of cultural values, norms, and traditions across generations. In addition, the family provides economic security, love, care, emotional support, and identity formation, all of which are among its most essential tasks. The lifelong human need for belonging finds its most reliable fulfillment within the family. Moreover, the family occupies a central position in maintaining social order, ensuring the functioning of social control mechanisms, and sustaining societal continuity. Processes such as education, socialization, and adaptation to social norms largely take place through the family. While the functions of the family are generally listed under five categories—biological, economic, social, cultural, and psychological—they are shaped by the spirit and demands of the time (Bayer, 2013, p. 113).

Focusing on the functions of the family within changing family patterns, the aim of this study is to examine, within a theoretical and conceptual framework, the effects of the transformation of the family institution on its functions. At the same time, the study explores how this transformation is reflected in family functions and seeks to address the question of the future role of these functions. The study is limited to traditional, nuclear, and contemporary family patterns, along with the functions of these family types. This research has been conducted through the method of literature review. The data used were obtained from secondary sources accessed through printed and academic databases. In addition to current sources, several foundational theoretical texts that have become classics in the field have also been utilized.

Conclusion

Today, the family structure is directly influenced by processes of social change. Globalization, modernization, urbanization, advances in communication technologies, the rising level of women's education, and their increased participation in the labor force have all contributed to the redefinition of roles within the family. More egalitarian understandings have begun to replace traditional patriarchal structures, while preferences regarding marriage, childbearing, and family formation have diversified. The rising rates of divorce, the increase in non-marital unions, and the growing prevalence of reconstituted family forms are the most visible outcomes of this change. The greater participation of women in the labor force outside the home has transformed the division of labor and authority relations within the family, altering the balance of roles and responsibilities among family members.

Despite having taken on various forms throughout history, the family continues to be an indispensable institution of social life. From the earliest communities to the present day, the family has played central roles in domains ranging from production to socialization, from identity formation to the transmission of cultural values. Under the influence of modernization and social transformations, family structures have gained diversity and flexibility; nevertheless, the family has retained its essential role as the institution that meets individuals' basic needs and prepares them for society. Thus, despite changing conditions, the family endures as a universal institution that plays a fundamental role in both the personal and social development of individuals. Within the shifting patterns of what is universally recognized as the family, the alteration of its functions has become inevitable. While some functions may be transferred to other institutions, others are considered organic and must necessarily be fulfilled by the family itself. Although it is often argued that organic functions such as love, emotional support, and the satisfaction of spousal relationships cannot be transferred to other institutions, it can be observed that therapy centers and counseling rooms increasingly share this role.